
Zes krachtlijnen van mensen in armoede voor de aanpak van de schuldenproblematiek

Hoorzitting 'De schuldindustrie en overmatige schuldenlast voor consumenten'

Commissie voor Economie, Consumentenbescherming en Digitale Agenda

Woensdag 6 november 2019

Het Netwerk tegen Armoede en het Belgisch Netwerk Armoedebestrijding zijn armoedeorganisaties die op het Vlaamse en federale niveau de participatie van mensen in armoede aan het beleidsproces ondersteunen. In de schoot van onze organisaties komen mensen in armoede samen om ervaringen uit te wisselen, na te denken over pijnpunten en oplossingen, en samen de dialoog met beleidsmakers aan te gaan.

Het thema schulden komt hierbij vaak aan bod: voor veel mensen in armoede zijn een overmatige schuldenlast en de schuldindustrie een pijnlijke realiteit. Mensen komen dagelijks in aanraking met schuldeisers of invorderaars die onredelijke hoge kosten aanrekenen wanneer facturen te laat betaald worden, facturen proberen in te vorderen die eigenlijk niet invorderbaar zijn of onwettelijke dreigementen uiten in een telefoongesprek of bij een huisbezoek. Op basis van die ervaringen willen mensen in armoede **zes krachtlijnen** naar voor schuiven voor een hervorming die misbruiken in de schuldindustrie daadwerkelijk aan banden kan leggen én de situatie van mensen met een overmatige schuldenlast voelbaar kan verbeteren.

1. Een structurele aanpak

Mensen in armoede pleiten voor structurele maatregelen die in eerste instantie garanderen dat elke Belg over een **voldoende hoog inkomen** beschikt opdat niemand nog schulden moet maken om in zijn of haar eigen elementaire basisbehoeften te voorzien zoals huisvesting, energie en gezondheidszorg. Zo niet blijft het dweilen met de kraan open. De **toegang tot basisvoorzieningen** mogen ook nooit een drukkingsmiddel zijn om mensen ertoe aan te zetten schulden af te lossen. Ook telefonie en internet zijn in onze moderne samenleving essentiële voorzieningen waarbij we uiterst voorzichtig met afsluiting moeten omspringen.

Een structurele aanpak bouwt ook de **consumentenbescherming** verder uit. Duidelijke regels en effectieve controles en sancties moeten een einde maken aan de praktijken van malafide kredietverleners, agressieve deur-aan-deur verkopers, (online) oplichters, enz. Mensen in armoede vragen ook **beter geïnformeerd** te worden over hun rechten als consument.

2. Een integrale aanpak

Mensen in armoede vragen dat beleidsmakers resoluut kiezen voor een integrale aanpak en zich **niet tevreden stellen met enkele geïsoleerde (symbool)maatregelen**. Juist omdat de schuldenproblematiek zo complex is riskeren goedbedoelde maatregelen op één vlak of voor één groep (bijvoorbeeld het plafonneren van contractuele strafbedingen) immers al snel op een andere manier onderuit gehaald te zullen worden (bijvoorbeeld door hogere kosten aan te rekenen voor het opstellen van een afbetalingsplan).

Een integrale aanpak kijkt naar de verantwoordelijkheden van **alle betrokken actoren** (schuldeisers, professionele invorderaars én de overheid), neemt zowel de **minnelijke als de gerechtelijke invordering** onder de loep, brengt de **verschillende betrokken wetgevers** (federaal en regionaal) en **beleidsdomeinen** (consumentenzaken, justitie, welzijn, financiën) samen en tekent **zo weinig mogelijk bijzondere regelgeving** uit voor specifieke groepen van schulden of mensen met schulden.

3. Duidelijke en afdwingbare regels die misbruiken aanpakken en rechtszekerheid bieden

Mensen in armoede vragen dat er zowel met betrekking tot de minnelijke als gerechtelijke invordering werk wordt gemaakt van **duidelijke en afdwingbare regels** die de bestaande misbruiken daadwerkelijk aan banden leggen en aan alle mensen met schulden rechtszekerheid bieden. Een onbetaalde factuur mag geen vrijgeleide zijn om mensen die het moeilijk hebben in het wilde weg allerlei extra kosten aan te rekenen, te benaderen met agressieve invorderingspraktijken of in de rechtsonzekerheid te storten.

Met betrekking tot de **minnelijke invordering** gaat het dan om een slimme combinatie van o.a. de volgende maatregelen: (1) het integraal beperken van administratieve kosten waartoe onbetaalde facturen aanleiding geven; (2) de verplichting om invorderingskosten niet langer per factuur aan te rekenen maar per schuldenaar of per bundel facturen met eenzelfde of gelijkaardige oorzaak; (3) het invoeren van een wettelijke betalingstermijn van 30 dagen op alle facturen, (4) de mogelijkheid om zelf de dag van uitvoering te bepalen bij een domiciliëring; (5) het beperken van de termijn die mag verlopen tussen de factuurdatum en de verzenddatum van de factuur; (6) een duidelijk wettelijk kader voor herinneringsbrieven waarbij de eerste herinneringsbrief gratis wordt en informatieverplichtingen worden opgelegd i.v.m. de leesbaarheid, toegankelijkheid en de rechten van de consument in geval van niet-betwisting en niet-betaling; (7) de verplichting om steeds na eenvoudig verzoek een gratis overzicht te geven van de openstaande schuld en de gedane afbetalingen; (8) een wettelijk kader voor afbetalingsplannen (het recht om een afbetalingsplan te vragen en hierover informatie te krijgen op de factuur, het beperken van de kosten, de verplichting om in sommige gevallen een weigering te motiveren); (9) een veralgemening van het principe zoals nu reeds opgenomen in de wet op het consumentenkrediet dat afbetalingen eerst worden toegerekend op de hoofdsom; (10) duidelijkere regels rond huisbezoeken in het kader van minnelijke invordering met o.a. duidelijke informatieverplichtingen rond de aard van het huisbezoek (minnelijk en niet gerechtelijk) en de mogelijkheid om een afbetalingsplan aan te vragen of beroep te doen op hulpverlening; (11) het verbod om minnelijke invorderingsactiviteiten uit te voeren op basis het “*no cure no pay*” principe; (12) minnelijke invorderaars en schuldeisers samen hoofdelijk aansprakelijk stellen voor een correcte invordering van de schuld zodat zij zich niet langer achter elkaar kunnen verschuilen.

Met betrekking tot de **gerechtelijke invordering** gaat het bij voorkeur om: (1) het bij de tijd brengen van de regels inzake roerend beslag (o.a. door een actualisering van de lijst van niet voor beslagbare goederen in art. 1408 Ger.W., een einde stellen aan de praktijken van ‘beslag na beslag’ en de invoering van een verplicht proces-verbaal van niet-bevinding dat gedurende een bepaalde periode een nieuw beslag of nieuwe verkoopdatum onmogelijk maakt wanneer de goederen van de schuldenaar niet voor beslag vatbaar zijn of wanneer deze onvoldoende waarde hebben om een openbare verkoop te rechtvaardigen); (2) een verlaging en vereenvoudiging van de tarieven van gerechtsdeurwaarders; (3) een verbetering van het toezicht op de gerechtsdeurwaarders; (4) een verbetering van de toegang tot de rechter voor mensen die te kampen hebben met een overmatige schuldenlast. Vormen van buitengerechtelijke geschillenbeslechting kunnen hierbij een rol spelen wanneer zij rekening houden met de bijzonder kwetsbare positie van mensen met een overmatige schuldenlast. Het nog verder inperken van de rechterlijke bescherming van mensen met schulden is uit den boze en zal mensen enkel in een nog kwetsbaardere positie plaatsen ten aanzien van malafide schuldeisers en invorderaars.

Mensen in armoede vragen tot slot dat er nu daadwerkelijk werk wordt gemaakt van de - door de vorige regering reeds beloofde - **evaluatie en herziening van de wet op de collectieve schuldenregeling**. In haar huidige vorm slaagt de wet op de collectieve schuldenregeling er immers niet in om haar doelstellingen te realiseren om maximale schuldafbouw te combineren met een menswaardig bestaan en nieuwe start voor de aanvrager. Omdat dit voor mensen in armoede een belangrijk thema is, hebben mensen in armoede samen met het Belgisch Netwerk Armoedebestrijding, het Netwerk tegen Armoede en het Waalse Netwerk Armoedebestrijding het afgelopen jaar de belangrijkste knelpunten van deze procedure blootgelegd en concrete aanbevelingen geformuleerd. De resultaten van dit proces zullen nog dit jaar gebundeld worden in de publicatie “*Uit de schulden. De collectieve schuldenregeling: knelpunten en oplossingen voor en door mensen in armoede.*”

De nieuwe regels moeten bovendien niet alleen duidelijk zijn maar ook **daadwerkelijk worden afgedwongen**. Men moet van bij de start de nodige budgetten voorzien voor controle en afdwinging. Mensen in armoede hebben geen boodschap aan nieuwe regels wanneer die niet daadwerkelijk een einde maken aan de bestaande misbruiken. Mensen in armoede staan om die reden ook kritisch tegenover de invoering van sectorspecifieke kwaliteitslabels of charters waarvan de afdwingbaarheid en daadwerkelijke impact niet gegarandeerd is.

☞ Dit is een beknopt overzicht van voorstellen die veelal reeds onderbouwd en uitgewerkt worden door o.a. het team schulden van SAM Vzw, het Steunpunt Mens en Samenleving, dat alle erkende instellingen voor schuldbemiddeling in Vlaanderen ondersteunt. Om die reden voegen we alvast hun meest recent publicatie ‘[Werken aan een betere aanpak van schulden](#)’ als bijlage toe bij deze nota. We vragen ook dat de mensen van het team schulden van SAM bij de toekomstige debatten betrokken worden.

☞ Een andere VZW die heel wat interessante aanbevelingen heeft m.b.t. de schuldenoverlast en de schuldenindustrie is het Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. We voegen ook [hun laatste memorandum](#) toe aan onze nota.

4. Dezelfde regels voor alle actoren die dezelfde economische activiteiten uitoefenen

Eenzelfde regulerend kader moet van toepassing zijn op alle actoren actief in de schuldenindustrie die dezelfde economische activiteiten uitoefenen. De bevoegdheden van de Economische Inspectie moeten uitgebreid worden tot alle actoren die minnelijke invorderingsactiviteiten uitoefenen ook de gerechtsdeurwaarders en advocaten. We vragen ook dat er een duidelijk wetgevend kader wordt uitgetekend voor (publieke en private) schuldbemiddeling. Tot slot moet de overheid het goede voorbeeld geven en kritisch kijken naar haar eigen invorderingsbeleid en dat van haar overheidsbedrijven. We verwijzen hierbij ook graag naar [het recente rapport van de federale ombudsman inzake de invordering van fiscale schulden](#) door de federale overheid dat alvast enkele belangrijke pijnpunten blootlegt.

5. Toegankelijke, kwaliteitsvolle en krachtvolle hulpverlening

Wanneer schulden zich opstapelen, is het belangrijk dat mensen zo snel mogelijk **toegang hebben tot kwaliteitsvolle hulpverlening**. Vandaag is dit lang niet altijd het geval. Mensen in armoede signaleren hoe de hulpverlening vaak niet toegankelijk is wanneer hun schulden nog niet hoog genoeg opgelopen zijn of hoe ook hulpverleners machteloos staan t.a.v. onwillige schuldeisers of invorderaars. Een toegankelijke hulpverlening met voldoende gespecialiseerde schuldhulpverleners is uiteraard een gedeelde verantwoordelijkheid van de federale en regionale wetgevers maar we pleiten er hier alvast voor om de erkende diensten voor schuldbemiddeling extra slagkracht te geven door op hun vraag de invordering van schulden tijdelijk op te schorten zodat de hulpverleners over de nodige tijd beschikken om de mogelijkheden tot een minnelijke regeling te verkennen. Zie in verband met dit voorstel ook de bovenstaande publicatie van SAM vzw.

6. De aanpak van de schuldenproblematiek verdraagt geen uitstel meer en doe je samen met mensen in armoede

Mensen in armoede zijn blij dat het federaal parlement de schuldenproblematiek vandaag opnieuw hoog op de politieke agenda zet en hopen sterk dat de nieuwe federale regering hetzelfde zal doen. Na de vele mooie beloften, moet er nu immers ook echt werk gemaakt worden van **concrete beleidsmaatregelen** die de schuldenproblematiek aanpakken en de schuldingen aan banden leggen.

We hopen ook dat beleidsmakers – net zoals de Kamercommissie vandaag – het debat zullen blijven voeren **niet alleen voor maar ook samen met mensen in armoede**. De expertise en ervaringskennis van mensen in armoede zal essentieel zijn om tot duidelijke en afdwingbare regels te komen die een structurele en integrale aanpak van de schuldenproblematiek en de schuldingen garanderen. Mensen in armoede weten immers als geen ander hoe de schuldingen in elkaar steekt en zich steeds weer aanpast aan nieuwe omstandigheden. We kijken er dan ook al naar uit om in de komende jaren samen met u vorm te geven aan een structurele en integrale aanpak van de schuldingenproblematiek die een einde maakt aan de bestaande misbruiken en rechtenschendingen.

Judith Tobac (judith.tobac@bapn.be)
Belgisch Netwerk Armoedebestrijding

Els Vandensande (els.vandensande@netwerktegenarmoede.be)
Netwerk tegen Armoede